

процесу;

більшість дослідників вказують на важливість і необхідність технологізації процесу формування управлінської культури, який представлений єдністю змісту, цілей, засобів і кінцевих результатів;

процес формування управлінської культури спрямований як на розвиток здібностей до свідомої самоорганізації діяльності і самоуправління інтелектуальними, фізичними та моральними резервами, так і оволодіння культурологічними здібностями до самоосвіти та самовдосконалення отриманих знань і вмінь, для того щоб ефективно управляти навчально-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається.

Таким чином, з проведеного аналізу наукової літератури можемо констатувати відсутність наукового доробку з проблеми формування управлінської культури майбутніх викладачів, що, в свою чергу, зумовлює необхідність розробити відповідну методику формування управлінської культури студентів – майбутніх викладачів економіки в економічному університеті.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці концептуальних підходів, принципів та організаційних методів і прийомів формування управлінської культури майбутніх викладачів економічних дисциплін у процесі їхньої психолого-педагогічної підготовки в економічному університеті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. А. Формирование управленческой культуры педагога в процессе научно-методической работы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Любовь Александровна Азарова. – Калининград, 2005. – 215 с.
2. Горюнова Т. М. Развитие управленческой культуры педагога дошкольного образования: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Т. М. Горюнова. – Ростов-на-Дону, 1999. – 22 с.
3. Губа А. В. Теоретико-методологічні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти: дис... доктора пед. наук: 13.00.04 / Анатолий Васильевич Губа. – Запоріжжя, 2010. – 450 с.
4. Кононенко М. А. Формирование управленческой культуры учителя в процессе профессиональной подготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Марина Анатольевна Кононенко. – Калининград, 2002. – 196 с.
5. Кузнецова И. А. Зарубежный опыт как основа технологии эффективного формирования управленческой культуры студентов – будущих педагогов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Ирина Александровна Кузнецова. – М., 2006. – 261 с.
6. Мяготина И. А. Управленческая культура личности руководителя современной России: дис. ... канд. философ. наук: 09.00.11 / Ирина Александровна Мяготина. – М., 2006. – 185 с.
7. Тамарская Н. В. Формирование управленческой культуры педагога в системе непрерывной профессиональной подготовки: дис. ... док. пед. наук: 13.00.08 / Нина Васильевна Тамарская. – Калининград, 2004. – 396 с.

УДК 378.14

Івах С. М.

доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету ім. Івана Франка

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розкриваються поняття професійного самовиховання і саморозвитку, висвітлюється їхня роль у становленні майбутнього педагога; обґрунтовуються умови, чинники, структура самовиховання та характеризуються його основні методи, які забезпечують професійне становлення й розвиток майбутнього педагога.

Ключові слова: майбутні педагоги, професійна підготовка, саморозвиток, самовиховання, методи самовиховання.

Івах С. М. Профессиональное саморазвитие будущего педагога. В статье раскрываются понятия самовоспитания и саморазвития, освещается их роль в становлении будущего педагога, обосновываются условия, факторы, структура самовоспитания и характеризуются его основные методы, способствующие профессиональному становлению и развитию будущего педагога.

Ключевые слова: будущие педагоги, профессиональная подготовка, самовоспитание, саморазвитие, методы самовоспитания.

Ivakh, S. Professional self-development of future teachers. The article deals with the notion of professional self-education and self-development, its role in future teachers' training. We have substantiated the conditions, factors, self-educational structure and characterized the basic methods ensuring professional formation and development of future teacher.

Key words: future teachers, professional training, self-development, self-education, methods of self-education.

Головною метою сучасної освіти постає виховання соціально активної, відповідальної, самостійної, творчої людини, здатної до критичного мислення і самоосвіти. Ці важливі завдання, проголошені в Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України “Про освіту”, відповідно передбачають значні зміни в організації та управлінні навчально-виховним процесом. Виокремимо серед них два основні напрями. Це створення умов для саморозвитку та самоорганізації суб’єктів навчально-виховного процесу: 1) учня, що зумовлює впровадження

нетрадиційних методів навчання та виховання, інноваційних педагогічних технологій, форм організації навчально-пізнавальної діяльності, інструментарію для контролю та самоконтролю, оцінки й самооцінки якості навчання і розвитку; б) вчителя, що викликане необхідністю його швидкої адаптації, вчасного озброєння новими професійними знаннями та вміннями, переходом на якісно новий рівень фахової майстерності.

З огляду на зазначене потребують суттєвого вдосконалення як підготовка до професійної діяльності майбутніх педагогів загалом, так і власне процес навчання у вищій школі зокрема. Адже ефективна фахова підготовка студентів педагогічних ВНЗ обов'язково включає самоосвіту, самовиховання та саморозвиток. Тобто навчання і самонавчання майбутнього вчителя передбачає не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи та роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, а й застосування деяких вольових зусиль, розвиток певних особистісних якостей.

Підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності присвячені дослідження багатьох сучасних вчених. Зокрема, науковці О. Дубасенюк, Л. Карпова, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Синенко, І. Тараненко пов'язують цей процес із набуттям студентами відповідних знань, умінь і навичок; Ю. Гагін та А. Деркач акцентують увагу на мотиваційній, операційній складових і ціннісних орієнтаціях спеціаліста; В. Гриньова, В. Лозова, Л. Рибалко та інші наголошують на творчому характері опанування фаховими знаннями з боку майбутніх вчителів.

Питання самоосвіти і самовиховання у професійній підготовці розглядали дослідники А. Ключко, А. Ковальов, А. Кочетов, В. Оржеховська [5], Ю. Орлов, Л. Рувинський [6] та ін. У їхніх працях аналізуються проблеми взаємозв'язку виховання і самовиховання, методика організації самовдосконалення та самоосвіти, з'ясовуються їх особливості упродовж навчання студентів педагогічних закладів у ВНЗ. Однак окремі аспекти процесів самоосвіти, самоорганізації, самоконтролю, способів пізнання себе та інших у професійній підготовці майбутніх педагогів ними розглядаються частково, поверхово.

Мета статті – теоретично обґрунтувати методи самовиховання, які сприяють професійному становленню й особистісному росту майбутніх педагогів.

Щоб відповідати високому званню педагога, кожен, хто вирішив присвятити себе педагогічній професії, має розвивати в собі готовність до складної і багатогранної діяльності. А для цього недостатньо просто бути таким, яким ти є зараз. Для цього потрібно виробити у собі прагнення стати кращим, усувати вади у характері і формувати нові риси та якості, що необхідні не просто для життя, а для професійно-педагогічної діяльності зокрема.

Успішність педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, раціонально будувати свою діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, знімати емоції і психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом. Ці якості є результатом довготривалої роботи над собою.

Серед частини студентів панує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант – це щось вроджене, через що інколи нехтується роль самоосвіти і самовиховання. У цей же час, як відзначають дослідники (Д. Грішин, В. Кан-Калик, Н. Нікандров, Л. Рувинський та ін.), запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який проявляє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і проявити талант у професійній діяльності.

Твердження видатного вітчизняного педагога К. Ушинського про те, що педагог живе до того часу, поки вчиться, в сучасних умовах набуває особливого значення. Адже вищий навчальний заклад – тільки умова отримання освіти. Не менш актуальна думка про необхідність постійного удосконалення педагога шляхом невинної роботи над собою, саме життя поставило на порядок денний проблему неперервної педагогічної освіти.

Чи стане студент справжнім педагогом? Це залежить від того, як він сам працює над своєю особистістю, які його установки, інтереси, потреби, яка його активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо працює над розвитком у собі тих рис, які утворюють особистість сучасного спеціаліста. У педагогіці і психології така робота має назву – самовиховання і саморозвиток.

Самовиховання і саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на більш повну реалізацію людиною себе як особистості. Самовиховання – це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. З точки зору психології, самовиховання – це усвідомлювана діяльність людини, яка спрямована на удосконалення самої себе, на вироблення позитивних рис, якостей, звичок і подолання негативних.

Професійне самовиховання і саморозвиток – це свідомо діяльність, спрямована на удосконалення своєї особистості відповідно до вимог професії до людини [1, с. 16].

Особистісний саморозвиток і професійне самовиховання нерозривно пов'язані між собою. Обидва процеси складні за своєю структурою і здійсненням, проте оволодіння технологією професійного самовиховання і саморозвитку допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності і скоротить шлях до майстерності.

Варто зазначити, що досвід загального самовдосконалення є необхідною передумовою професійного самовиховання, яке передбачає свідому роботу з розвитку професійно значущих якостей, формування педагогічних умінь і здібностей. Самовихованням займаються багато дівчат і юнаків в інтелектуальній, духовній сфері (самоосвіта), в морально-психологічній сфері (самоконтроль за виявленими у себе недоліками і

вадами характеру), у фізично-спортивній (гігієнічній) сфері (тренування, проведення оздоровчих процедур, стеження за своїм здоров'ям і зовнішністю) і т.д.

Самовиховання було властиве і багатьом попереднім поколінням наших предків. Історія самовиховання набагато давніша, ніж історія цивілізованого виховання. В українській народній педагогіці існувало багато традицій, які дійшли з давнини і свідчили про необхідність дитини займатися самовдосконаленням, щоб посісти у дорослому віці гідне місце серед односельців, не відстати від інших у споконвічній селянській праці, в накопиченні певного добробуту, а в кращому випадку – в піднесенні свого соціального стану.

Самовиховання починається з того часу, коли людина починає усвідомлювати себе як особистість, починає розуміти норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки. Самовиховання бере свій початок у підлітковому віці, проте його ефективність значно зростає у юнацькому віці. Самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення, усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей. У структурному відношенні самоусвідомлення людини є єдністю трьох складових:

- пізнавальної (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе);
- емоційно-оцінювальної (самоствлення, що виявляється у самооцінці);
- дієво-вольової, регулятивної (саморегуляція, тобто уміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою) [3, с. 88].

Самовиховання можливе за умов наявності в індивіда здатності ставити перед собою значущі цілі. Воно нерозривно пов'язане зі здатністю людини до самоаналізу і самооцінки, з її умінням контролювати свою поведінку і діяльність.

Самовиховання може бути спрямоване на виховання розуму (інтелектуальна сфера), почуттів (емоційна сфера), волі (вольова сфера). Однак провідною в самовиховному процесі є вольова сфера, яка забезпечує саморегуляцію внутрішнього світу людини згідно з оточуючою дійсністю.

Для педагога робота над собою – необхідна передумова набуття й збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямований процес, він є продовженням професійного виховання, коли майбутній учитель з об'єкта виховного впливу (“Я – студент, нехай мене вчать”) перетворюється на суб'єкт організації власної життєдіяльності (“Я – майбутній спеціаліст, готую себе до цього”). Отже, найважливіша умова виникнення потреби у професійному самовихованні для майбутнього педагога – це перехід його з позиції учня на позицію спеціаліста.

Самовиховання майбутнього педагога починається з усвідомлення різниці між уявленням про себе як майбутнього професіонала і його реальними можливостями. Мотивом-збудником роботи над собою є розуміння невідповідності між “Я-реальним” і “Я-ідеальним”. Це є можливим у тому випадку, якщо у майбутнього педагога наявний професійний ідеал і є здатність до самопізнання. Найпростіший і в той же час найнадійніший спосіб формування професійного ідеалу – самостійне вивчення психолого-педагогічної й філософської літератури, знайомство з життям і творчістю видатних педагогів з метою пошуку свого ідеалу педагога.

Цілеспрямованість, осмисленість, стійкість професійного самовиховання залежать насамперед від:

- наявності професійного ідеалу;
- вольових властивостей майбутнього педагога;
- мотивів вибору студентом педагогічної професії;
- морально-психологічного клімату в студентській групі;
- стилю керівництва й стилю спілкування професорсько-викладацького складу;
- фактору вільного часу;
- організації та постійного удосконалення навчальної і самостійної роботи студентів;
- залучення студентів до різноманітної позанавчальної роботи.

Теорія цілеспрямованого самовиховання складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених процесів:

1) Самопізнання. Перш ніж виховувати себе, складаючи й здійснюючи програми самовдосконалення, потрібно вивчити себе як особистість;

2) Самопримування від негативних думок, дій, вчинків, поведінки;

3) Самопримування до здійснення позитивних дій, вчинків, добрих справ [3, с. 89].

Розглянемо структуру професійного самовиховання, запропоновану дослідником С. Єлкановим:

1) Цілі самовиховання. Вони регулюються суспільними цілями і мають такий самий напрям – моральний, естетичний, фізичний і т.п.

2) Зміст і завдання самовиховання. Вони включають таку поведінку і діяльність, які приводять до досягнення мети самовиховання. Це великою мірою залежить від психічних рис особистості, її інтелектуальної, емоційної, вольової сфер.

3) Засоби самовиховання. Це своєрідні способи впливу на самого себе, які об'єднують цілі та результати. Сюди відносяться ознайомлення з різними видами мистецтва, читання наукової та художньої літератури, власна педагогічна діяльність і т.д.

4) Результати самовиховання. Це ті зміни, які відбулися в особистості в результаті самовиховання [2, с. 33 – 36].

Щоб отримати бажаний результат і наблизити свій реальний образ до ідеалу, потрібно уміти керувати власним розвитком. Це означає уміння взяти на себе особисту відповідальність за власне життя, не перекладаючи цю відповідальність на інших.

Необхідно вибудувати свою професійно-освітню стратегію, яка враховувала б наші конкретні особливості і запити, а також освітню траєкторію як спосіб досягнення бажаної мети.

Процес професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього педагога надзвичайно індивідуальний. Проте у ньому можна виділити три взаємопов'язані етапи: самопізнання, самопрограмування, самовплив.

При організації професійного самовиховання необхідно дотримуватися такої послідовності дій:

1. Цілепокладання: вибір особистісно значущих цілей і завдань самовиховання.
2. Планування, вибір дій, створення програми самовиховання.
3. Вибір методів і засобів самовиховання.
4. Реалізація у навчально-науковій діяльності цілей і завдань програми професійного самовиховання.
5. Самоконтроль: порівняння досягнутих результатів з очікуваними.
6. Корекція програми самовиховання з урахуванням результатів самоконтролю і самооцінки [2, с. 90].

Методи самовиховання – це способи, за допомогою яких забезпечується досягнення поставленої мети самовиховання. Методи і прийоми, які використовуються при реалізації програми самовиховання, надзвичайно різноманітні. Система методів і прийомів самовиховання: самоспостереження, самоаналіз, самотестування, порівняння себе з іншими людьми та ін.; самостимулювання; самопрограмування (складання плану чи програми самовдосконалення, самозобов'язання, самоінструктаж); методи і прийоми самовпливу (самонаказ, самоконтроль, самозаохочення, самопокарання, самозаборона, самозауваження, самопереконання, самопідбадьорювання, самонавіювання, аутотренінг, самозвіт, ведення щоденника самовиховання тощо).

Особливе місце у переліку методів самовиховання займають методи управління своїм психічним станом, тобто методи саморегуляції. До них відносять самонавіювання, самопідбадьорення, самопереконання, самопримушування, самонаказ, самосхвалення, самоконтроль, самозаохочення, самокритика, аутогенне тренування і т.п..

Самонавіювання – процес навіювання, адресований самому собі. Самонавіювання, як і навіювання, ґрунтується передусім на уяві людини. Самонавіювання – це психічний вплив людини на саму себе, процес вироблення у себе нових установок, психічних станів шляхом повторення собі словесних формул чи викликання яскравих уявлень.

Шляхом самонавіювання можна максимально мобілізувати свої сили і волю, набути навичок самовладання, тобто здатності здійснювати діяльність і в ситуаціях, що дезорганізують людину і впливають на її емоційну сферу. Різновидом самонавіювання є аутогенне тренування (аутотренінг). Аутотренінг – цілеспрямоване самонавіювання за допомогою словесних формул. Аутогенне тренування – це метод, завдяки якому відбувається м'язова релаксація, концентрація уваги, формується уміння регулювати розумову активність з метою підвищення ефективності значущої для людини діяльності. Унаслідок читання відповідної літератури і в результаті накопичення досвіду практично кожен студент може засвоїти релаксаційні знання і застосовувати їх у самовдосконаленні.

Здійснюючи самонавіювальний вплив, людина повинна вірити в самонавіювання. Сумнів чи критика можуть повністю знищувати дієвість цього методу. Можна навіювати собі, що я не боюсь спілкуватися з незнайомими людьми, виступати перед великою аудиторією або можу без надмірних зусиль виконати творче завдання чи підготувати реферат на задану тему. Треба лише частіше повторювати це самому собі (особливо у стані розслаблення, спокою), і врешті-решт, ми самі почнемо в це вірити. Людина стає сильнішою, якщо вірить у свої нереалізовані можливості, і значно слабшою – якщо опускає руки, думає, що не зможе подолати ті чи інші труднощі.

Самопідбадьорення – звернення до самого себе з метою зміцнення віри в себе. Самопідбадьорення може мати форму самокритики. Тоді використовуються такі прийоми: зауваження на свою адресу, самокритика у присутності друзів й інших людей). Самопереконання – це процес доведення собі необхідності розвитку окремих якостей чи властивостей особистості, необхідності певних дій для досягнення власного удосконалення або мети діяльності. Самопереконання застосовують у тих випадках, коли нам потрібно закріпити свої позиції. Вирішили ми, наприклад, для підвищення ефективності навчання оволодіти технікою швидкого читання, а розуміння й підтримки від оточення не отримали. У цьому випадку для того, щоб не втратити впевненості у собі, необхідно переконувати самого себе, підбирати аргументи на користь прийнятого рішення. Самопримушування можна розглядати як різновид самопереконання, коли ми змушуємо себе щось зробити з огляду на негативні результати відсутності цих дій. Це може бути своєрідна заборона самому собі чогось дуже бажаного. Наприклад, хочеться піти на стадіон пограти у футбол, але завтра потрібно писати відповідальну контрольну, до якої треба готуватися. Без самопримусу не обійтись. Сила самопримушування полягає в єдності з самопереконанням і самокритикою.

Самонаказ – веління самому собі, дієвий засіб для вироблення самовладання й уміння управляти собою навіть у найскладніших ситуаціях. Самонаказ – це метод, без якого дуже часто не обійтись. Ефективність самонаказу ще більше зростає, якщо він поєднується з самопереконанням, тобто коли людина знаходить все нові й нові докази й аргументи на користь виконання самонаказу. Самосхвалення – похвала самого себе за зроблену роботу, за досягнення певних результатів. Самозаохочення. У деяких випадках для того, щоб

закріпити позитивний емоційний стан, можна і нагородити себе приємною прогулянкою. Таке самозаохочення породжує задоволення від досягнення певного успіху.

Важливою умовою саморегуляції є самоконтроль і самокоригування свого стану, дій, вчинків. Самоконтроль – свідоме самостійне регулювання особистістю своєї поведінки, її мотивів і спонукань на основі виявлення відхилень у думках, вчинках, діях від загальноприйнятих вимог. До механізму самоконтролю входять: самоаналіз, самооцінка, самокритика, самообмеження. Самоконтроль і самокорекція дозволяють усвідомити своє просування у саморозвитку, порівняти досягнуті результати з очікуваними, вчасно помітити помилки, скоригувати програму подальших дій [2, с. 101].

Це далеко не всі методи самовиховання. За бажанням цей список можна значно розширити. Проте всі вони будуть ділитися на дві групи: методи насильницького та ненасильницького керування самим собою. Розрізнити ці групи методів можна за простою схемою. Насильницькі методи керування можна об'єднати під гаслом: “Якщо не буде бажаної поведінки, то мені буде погано”, ненасильницькі – “Якщо буде бажана поведінка, то мені буде добре”. На перший погляд, різниця невелика. Але одна й та сама дія, одна й та сама поведінка може породжуватися різними і досить часто зовсім протилежними мотивами. Ми можемо працювати, щоб позбутись покарання за невиконане завдання, а можемо робити те саме тому, що отримуємо задоволення від самого процесу праці і від усвідомлення того, що результати нашої роботи комусь принесуть користь. Ефективність праці в другому випадку буде значно вищою.

Досконалому оволодінню інтегральним умінням педагогічно мислити і діяти сприяють спеціальні вправи, тренінги, що спрямовані на розвиток спостережливості, уваги, комунікативних умінь та ін. Засвоєння цих вправ передбачено у процесі вивчення курсів психології, педагогіки, основ педагогічної майстерності, а також у процесі самостійної роботи студентів над собою.

Велику роль у досягненні мети самовиховання відіграє й установка – установка на те, що я здатен, я можу чогось досягти. Як зазначають психологи, установка – це стан готовності до певної активності, спрямованої на задоволення певної потреби. Завдяки установці людина обирає з довкілля або власного досвіду необхідні об'єкти з метою реалізації запланованих дій, задоволення своїх потреб. Без такої установки будь-які зусилля щодо самовиховання будуть марними.

Усі методи самовиховання тісно взаємопов'язані, а інколи використовуються майже одночасно.

Результатом роботи студента із самовиховання і саморозвитку є позитивні зміни в його особистості та успіхи у навчально-науковій діяльності (поліпшення якості навчання, усвідомлення своїх успіхів тощо). Чим вищі конкретні позитивні наслідки такої діяльності, тим сильнішою є потреба майбутнього педагога у подальшому самовдосконаленні.

Формуванню і зміцненню цієї потреби сприяють усі особистісні зміни студента педагогічного ВНЗ (інтелектуальний розвиток, уміння керувати своїм психічним станом і зміцнювати власне професійне здоров'я, волюва цілеспрямованість, розвій духовності та фахових здібностей), які стають могутнім стимулом його професійного й особистісного становлення.

Щоб досягти високих результатів у професійній діяльності, педагогу потрібно систематично вивчати себе, знати свої сильні і слабкі сторони, постійно формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому відбуватиметься не лише фаховий, а й особистісний ріст, котрий є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
2. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя / С. Б. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 166 с.
3. Мешко Г. Вступ до педагогічної професії : лекції і практичні заняття : навч.-метод. посібн. [для студентів вищих педагогічних навчальних закладів освіти] / Галина Мешко. – Тернопіль : ТДПУ, 2003. – 100 с.
4. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : навч. посібн. / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпенко. – К., 1997. – 139 с.
5. Оржеховська В. М. Посібник з самовиховання / В. М. Оржеховська, Т. В. Хілько, С. В. Кириленко. – К., 1996 – 280 с.
6. Рувинський А. І. Психологія самовиховання / А. І. Рувинський, А. Е. Соловйова. – М., 1982. – 230 с.

УДК 378.937

Чистякова І. А.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка

ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

У статті проаналізовано основні підходи науковців на сучасному етапі до визначення поняття «професійна компетентність», його компонентної структури та розглянуто проблему формування